

Predstavljanje, izbori i glasanje

“Da glasanje može nešto da promijeni, zabranili bi ga.”

Ken Livingston

Teorije o predstavljanju

- Ko ima pravo da učestvuje?
- Ko je predstavnik?
- Šta on predstavlja?
  - Model starateljstva
  - Delegatski model
  - Mandatski model
  - Model sličnosti

Model starateljstva

- Edmund Berk
- Zrele odluke, prosvećene savjesti
- Onaj koji zna bolje
- Elitizam
- Džon Stjuart Mil i pluralni votum
- Problemi:
  - Antidemokratske posljedice
  - Problem kriterijuma

Delegatski model

- Osoba izabrana da djeluje u tuđe ime
- Nema pravo na sopstvene stavove i intepretacije
- Institut opoziva
- Uskogrudost
- Ograničava se prostor za vođstvo

Mandatski model

- Mandat kao uputstvo ili naredba
- Kretanje u okviru mandata
- Unaprijed dato obećanje

Model sličnosti

- Predstavničko tijelo – mikrokosmos cjelokupnog društva
- Iskustva se ne mogu nadomjestiti
- Da li istraživanja javnog mnjenja mogu da nadomjeste izbore?

Direktna i indirektna demokratija

- Instrumenti direktne, npr. referendumi
- Razlozi za:
  - Kontrola izabranih
  - Učešće u politici
  - Jačanje legitimnosti
  - Rješavanje važnih pitanja širokim konsenzusom
- Razlozi protiv:
  - Političke odluke se prepuštaju onima sa manjim obrazovanjem
  - Populizam
  - Izbjegavanje odgovornosti

Indirektna demokratija: izbori

- Izbori: način popunjavanja funkcija i položaja koje koristi određeno tijelo sastavljeno od naroda – biračko tijelo
- Funkcije izbora:
  - Rekrutovanje političara
  - Obrazovanje vlasti
  - Predstavljanje
  - Uticaj na politiku
  - Obrazovanje birača
  - Uspostavljanje legitimiteta
  - Jačanje elita

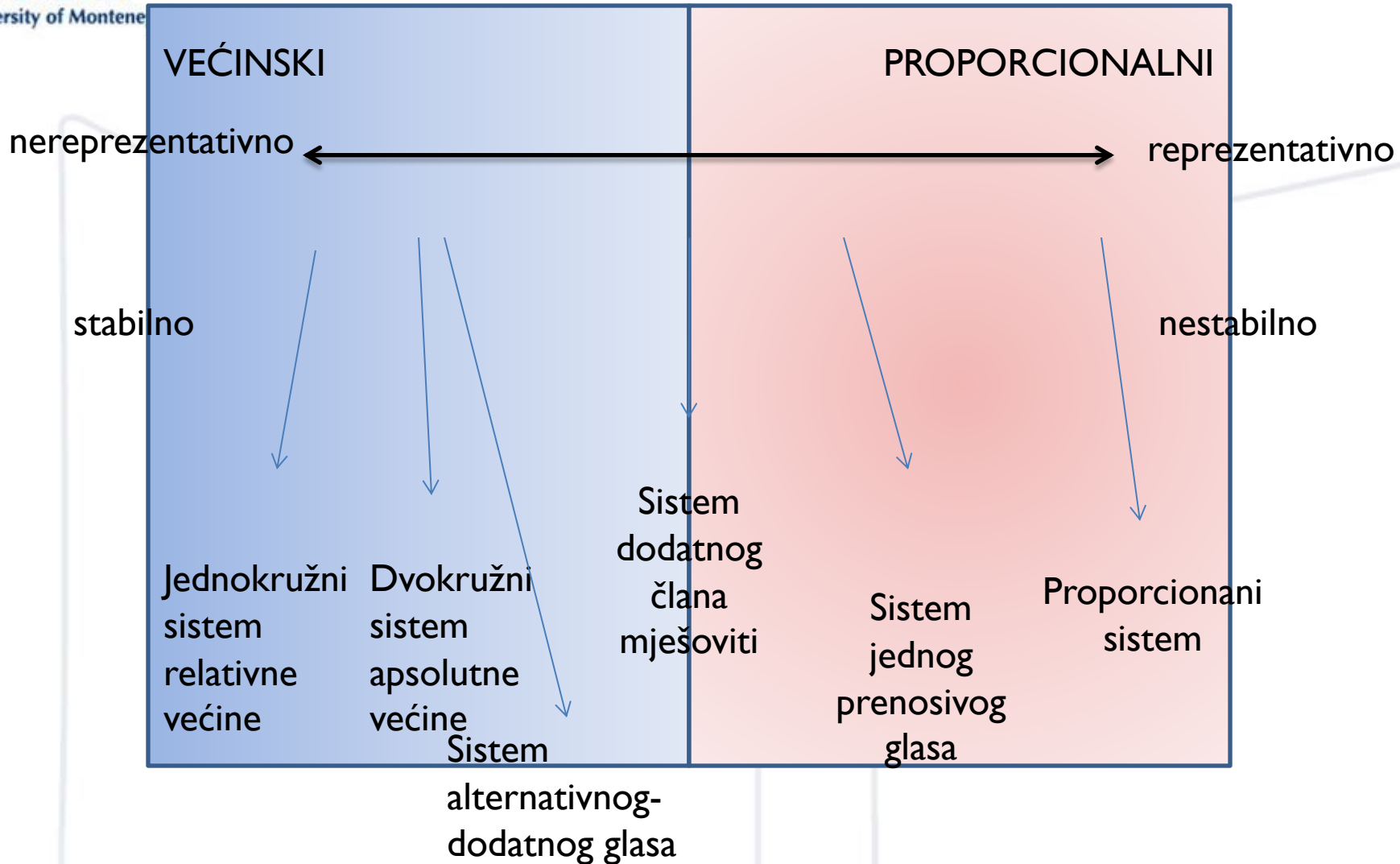
Izborni sistem

- Skup pravila po kojima se izbori sprovode
- Dva osnovna tipa:
  - Proporcionalni
  - Većinski
- Dio kontinuuma:
  - Reprezentativnost
  - Stabilnost

University of Montenegro

Grafički prikaz

Jednokružni sistem relativne većine

- First past the post
- VB, SAD, Kanada, Indija...
- Prednosti
  - veza između predstavnika i birača
  - Jasan izbor
  - Stabilnost vlasti
  - Zaštita od ekstremizma
- Mane
  - Upropašćuje glasove
  - Iskrivljuje narodnu volju
  - Dvopartizam
  - Nereprezentativnost

Dvokružni sistem apsolutne većine

- Francuska
- Prednosti
  - Manji broj “upropašćenih” glasova
- Mane
  - Kalkulacije
  - Nereprezentativnost
  - Komplikovanost
  - Cijena

Sistem alternativnog- dodatnog glasa

- Australija
- Jedna izborna jedinica – jedan predstavnik
- Rangiraju se alternative (prva, druga, treća...) ili samo jedna dodatna
- Glasovi se broje po prvom izboru
- Ako niko nema apsolutnu većinu, poslednji kandidat se odstranjuje i njegovi glasovi se po 2. preferenciji prebacuju ostalima

Sistem dodatnog člana – mješoviti sistem

- Njemačka, Meksiko, Japan
- Pola – pola
- Prednosti:
  - Hibridna priroda obezbjeđuje reprezentativnost
  - Postoji mogućnost stvaranja jednopartijske vlade – efikasnost
  - Mogućnost razdvajanja glasova (“split vote”)
- Mane:
  - Jednomandatne izborne jedinice smanjuju reprezentativnost
  - Različiti stepeni legitimiteta među poslanicima
  - Vodi centralizaciji partija – odlučuje o tome ko ide na listu

Sistem prenosivog glasa

- Irska
- Do 5 poslanika u izbornoj jedinici
- Partije kandiduju koliko ima mjesta
- Glasači glasaju preferencijalno (prvi, drugi...)
- Izabrani oni koji dostignu kvotu (Drupeova kvota):
- $Kvota = (\text{ukupan broj glasova} / \text{broj mjesta koji se bira} + 1) + 1$
- Prvi izbor pa drugi...

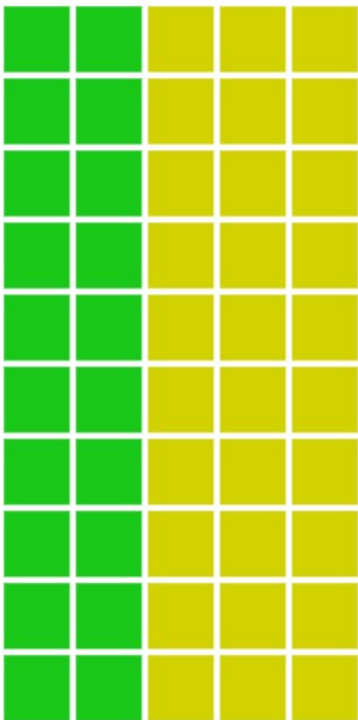
Proporcionalni sistem / sistem lista

- Većina evropskih zemalja
- Velika izborna jedinica, više poslanika
- Prave se liste
- Otvorene i zatvorene liste
- Birači glasaju za partije, ne za imena
- Cenzus ili izborni prag
- Prednosti:
  - Reprezentativnost
- Mana:
  - Nestabilnost
  - Prekinuta veza sa predstavnicima

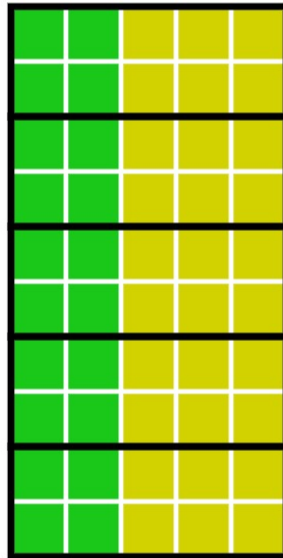

Gerrymandering

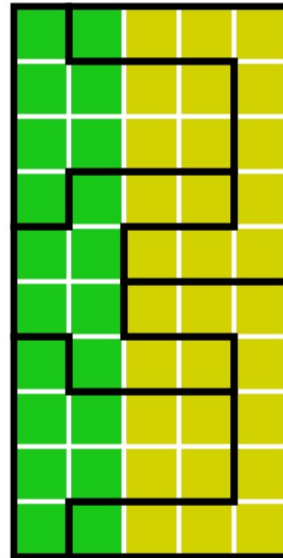
50 Precincts
60% Yellow
40% Green

Disproportionate Outcomes
"Gerrymandering"

5 DISTRICTS
5 Yellow
0 Green
YELLOW
WINS ALL

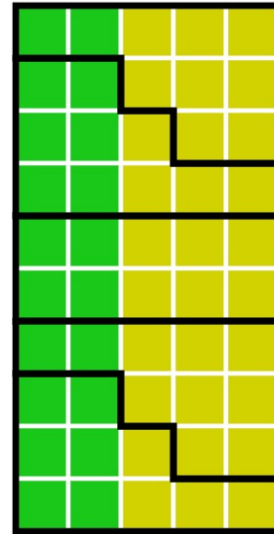
5 DISTRICTS
3 Green
2 Yellow
GREEN WINS
MAJORITY

Proportionate Outcomes

5 DISTRICTS
3 Yellow
2 Green

Green and yellow win in
proportion to their voting

5 DISTRICTS
3 Yellow
2 Green

Ponašanje birača

- Psefologija
- Kratkoročni i dugoročni činioci
- Modeli glasanja:
  - Tzv. Sociološki model
  - Model partijske identifikacije
  - Model racionalnog izbora
  - Model dominantne ideologije